Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

“YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TISHDA INNOVATSIYALARNI KENG JORIY QILISH VA BARQAROR IQTISODIYOTNI INSTITUTSIONAL TARAQQIY ETTIRISH DOLZARBLIGI

INSTITUTIONAL DEVELOPMENT OF A SUSTAINABLE ECONOMY AND WIDE IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS DURING THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ УСТОЙЧИВОЙ ЭКОНОМИКИ И ШИРОКОЕ ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИЙ ПРИ ПЕРЕХОДЕ К “ЗЕЛЕНОЙ” ЭКОНОМИКЕ

Onlayin xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari

2024-yil 20-may

MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktaranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

II shu'ba

"YASHIL" IQTISODIYOTGA INNOVATSIYALARNI KENG JORIY ETISHDA ILMIY TADQIQOT ISHLARINING LOYIHAVIY ISTIQBOLLARI

Section II

DESIGN PERSPECTIVES FOR RESEARCH WORK ON THE WIDE IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS IN THE GREEN ECONOMY

II секция

ПРОЕКТНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ РАБОТ ПО ШИРОКОМУ ВНЕДРЕНИЮ ИННОВАЦИЙ В "ЗЕЛЕНУЮ" ЭКОНОМИКУ

ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА САНОАТ ИПОТЕКАСИНИНГ ЎРНИ

Султанов Бахром Бегдуллаевич
ТДИУ мустақил изланувчи

Бугунги кунда тижорат банкларининг аксарияти бирламчи ва иккиламчи кўчмас мулк бозорида анча фаол бўлиб, унинг улуши асосан уй -жойлар ҳиссасига тўғри келади. Бошқача қилиб айтганда, узоқ муддатли ипотека кредитлари деярли фақат уй-жой сотиб олиш учун бериб келинмоқда. Бу табиий равишда уй-жой қурилиши билан шуғулланадиган корхоналар сонининг ошишига олиб келмоқда. Бироқ мамлакатда қурилиш корхоналари учун яна бир катта имконият мавжуд бўлиб, у саноат объектларининг қурилишини амалга оширишда намоён бўлмоқда. Бундай имкониятни юзага чиқишида тижорат банкларининг ўрни катта бўлиб, улар фуқароларга уй-жой сотиб олишлари учун узоқ муддатли ипотека кредитлари бергани каби тадбиркорларга ҳам саноат объектларини сотиб олишлари учун узоқ муддатли ипотека кредитларини беришни йўлга қўйишлари керак.

“Саноат ипотекаси” − бу тижорат банклари томонидан тадбиркорларга “тайёр бизнес” шаклида бино-иншоотларни узоқ муддатли ипотека кредити асосида сотиб олиш таклифи билан ўша бинонинг ўзини гаровга олган ҳолда тақдим этилишидир. Ўзбекистонда саноат ипотекасининг жорий этилиши тижорат банкларининг кредитлаш амалиётини янада ривожлантириш билан бирга саноатни ривожлантириш, тадбиркорлик фаолиятини рағбатлантириш ва юқорида айтиб ўтганимиздек, қурилиш корхоналари учун қўшимча имкониятларнинг яратилишига олиб келади.

Ўзбекистонда саноат ипотекасини йўлга қўйиш ғоясини биринчи бўлиб давлатимиз раҳбари 2022 йил 7 ноябрда маҳаллий саноатни янада ривожлантириш бўйича устувор вазифаларга бағишлаб ўтказилган йиғилишда илгари сурган эди. Ушбу йиғилишда Президентимиз иқтисодиётнинг кенг қамровли йўналишларидан бири бўлган, кўплаб маҳсулот турлари ва иш ўринлари яратадиган қурилиш материаллари ишлаб чиқариш тармоғи корхоналарини қўллаб-қувватлашга қаратилган “саноат ипотекаси” дастурини ишлаб чиқиш ташаббусини билдирди. Бунга биринчи босқичда 7 йилдан кам бўлмаган муддатга 2 йиллик имтиёзли давр билан 50 миллион АҚШ долларининг йўналтирилиши тўғрисида айтиб ўтилганди[1]. Орадан салкам бир йил ўтганидан сўнг қабул қилинган “Ўзбекистон–2030” стратегиясида “тадбиркорларга “тайёр бизнес” шаклида бино бериш механизмларини назарда тутувчи саноат ипотекаси тизимини жорий этиш” 2030-йилгача эришиладиган мақсадларнинг самарадорлик кўрсаткичларидан бири сифатида қайд этилган[2].

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 26 декабрдаги “140 та илғор саноат корхонаси” дастурини амалга ошириш ва “саноат ипотекаси” тизимини жорий қилишга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги 684-сонли Қарори билан мамлакатимизда 2024 йилнинг 1 январидан бошлаб “саноат ипотекаси” тизими жорий этиладиган бўлди[3]. 1-расмда жорий этиладиган бундай тизимнинг муҳим жиҳатлари кўрсатиб ўтилган.

1 Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2022 йил 7 ноябрдаги маҳаллий саноатни янада ривожлантириш бўйича устувор вазифаларга бағишланган видеоселектор йиғилиши. www.president.uz
2 Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон−2030” стратегияси тўғрисида”ги ПФ – 158-сонли Фармони. www.lex.uz
3 Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 26 декабрдаги “140 та илғор саноат корхонаси” дастурини амалга ошириш ва “саноат ипотекаси” тизимини жорий қилишга доир чора-тадбирлар тўғрисида” ги 684-сонли Қарори. www.lex.uz

Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, фаолияти маҳсулот ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган тадбиркорларнинг ўз ишини зарур инфратузилмага эга бино-иншоотларда йўлга қўйиши иқтисодий жиҳатдан ҳам жуда муҳимдир. Мамлакатимиздаги тадбирқорларнинг кўпчилиги бундай имкониятга эга бўлмаганликлари туфайли ўз фаолиятини тайёр бино-иншоотларни ижарага олиш асосида бошлашади. Ижара учун тўловлар (кўп ҳолларда юқори ҳажмдаги тўловлар) эса ўз навбатида маҳсулот таннархи ва бундан келиб чиққан ҳолда маҳсулотни сотиш нархининг ошишига таъсир кўрсатади. Бундан ташқари, бозордаги иқтисодий вазиятга қараб ижара тўловларининг ўзгариб туриши, тадбиркорларнинг ўзларига тегишли бўлмаган бино-иншоот ва инфратузилма объектларини таъмирлаш мажбурияти ва сақлаш харажатлари, умуман олганда ижарага берувчининг барча талабларига кўниб ишлаш “мажбурияти” кабилар ҳам тадбиркорлар фаолиятининг самарали ташкил этилишига халақит беради.

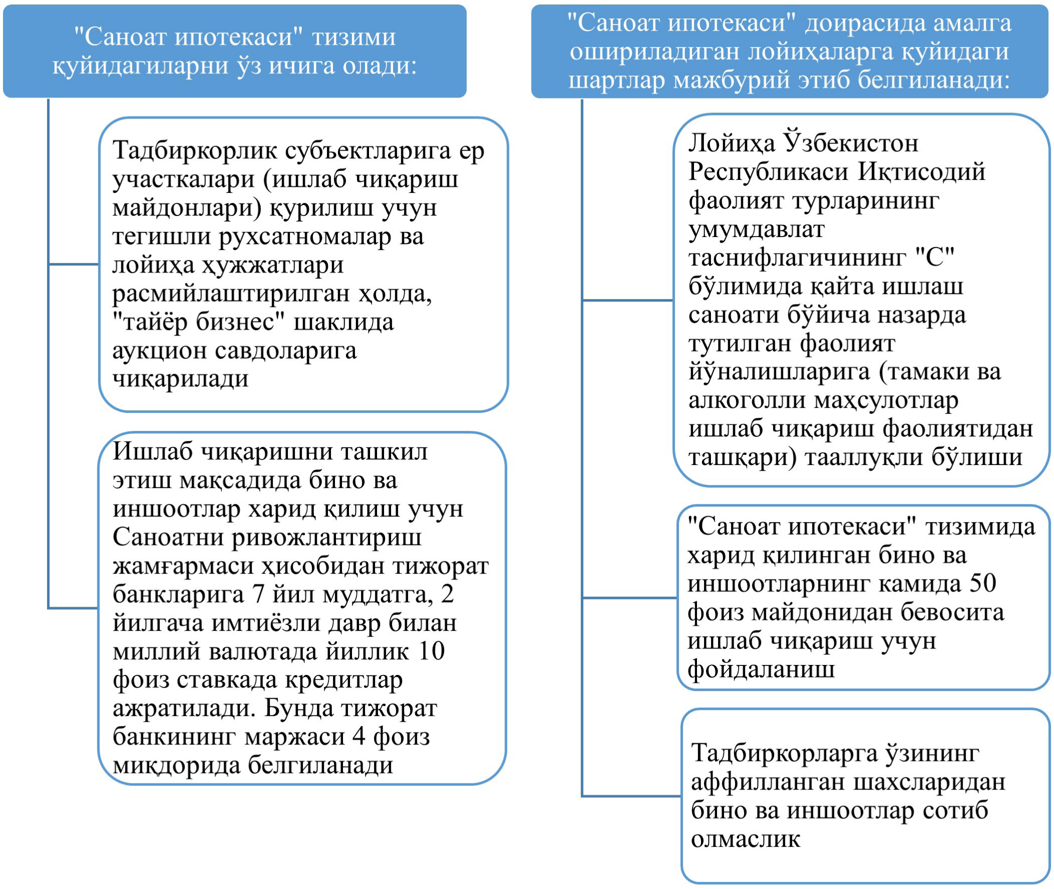

1-расм: Ўзбекистонда 2024 йил 1 январдан бошлаб жорий этиладиган “саноат ипотекаси” тизимининг муҳим жиҳатлари[4]

Бундай талабларни бажара олмаган тадбиркорлар бошқа тўғри келадиган жой излаб топиш, ускуна ва жиҳозларни жойидан кўчириб қайтадан ўрнатишга мажбур бўлишиб, бу улардан ортиқча вақт талаб қилади ва кутилмаган харажатларнинг юзага келишига олиб келади. Бу вақт оралиғида рақобатчиларга ўтиб кетган мижозларнинг ишончини қайта қозониш ва ходимлар ўрнини тўлдириш каби янада мураккаб муаммолар пайдо бўлиши мумкин.

Юқоридаги каби муаммолар юзага келишини ҳоҳламайдиган тадбиркорларнинг бир гуруҳи ижарага берувчининг барча шартларига рози бўлса, бошқа бир гуруҳи бизнес-режада қурилиш харажатлари назарга тутилмаган бўлса-да, ускуна ва жиҳозлар, хомашё сотиб олиш учун олинган кредит ҳисобидан қурилишни бошлаб юборади. Бунинг оқибатида, маҳсулот ишлаб чиқаришнинг кечикиши, лойиҳани қоплаш муддатининг чўзилиши ва қарздорликларнинг пайдо бўлиши каби муаммолар юзага келиб, улар турли хил низоли вазиятларга сабаб бўлади. Бу каби реал муаммолар туфайли мамлакатимизда маҳсулот ишлаб чиқариш билан шуғулланадиган тадбиркорлар учун саноат ипотекасини жорий этиш вақти

4 Ушбу расмни яратишда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 26 декабрдаги 684-сонли Қароридан фойдаланилди.

келган бўлиб, у тадбиркорларни қийнаб келаётган ижара билан боғлиқ муаммолар учун самарали ечим топиб беради.

Умуман олганда, саноат ипотекасининг жорий этилиши ва ривожлантирилиши саноат объектларининг қурилиш суръатини ўсишини таъминлайди. Бу эса, ўз навбатида, нафақат уй-жой, балки саноат объектларини ҳам қуришга ихтисослашган корхоналар сонининг ошишига олиб келади. Содда қилиб айтганда, биргина саноат ипотекасининг амал қилиши тижорат банкларининг кредитлаш амалиёти, саноат ва қурилиш корхоналари фаолиятининг янада кенгайишига муҳим ҳисса қўшади. Бунинг натижаси мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши, ялпи ички маҳсулот ҳажмининг ўсиши, кўплаб турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқарилишининг ривожланиши, кўп сонли иш жойларининг яратилиши, ва энг асосийси мамлакат иқтисодиётининг инновацион ривожланишида намоён бўлиши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2022 йил 7 ноябрдаги маҳаллий саноатни янада ривожлантириш бўйича устувор вазифаларга бағишланган видеоселектор йиғилиши. www.president.uz
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон−2030” стратегияси тўғрисида”ги ПФ-158-сонли Фармони. www.lex.uz
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 26 декабрдаги “140 та илғор саноат корхонаси” дастурини амалга ошириш ва “саноат ипотекаси” тизимини жорий қилишга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги 684-сонли Қарори. www.lex.uz

MUNDARIJA

I shu'ba
IJTIMOIY-IQTISODIY BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISH UCHUN "YASHIL" IQTISODIYOTGA JADAL O'TISH
Section I
ACCELERATED TRANSITION TO A GREEN ECONOMY TO ACHIEVE SOCIO-ECONOMIC SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS
I секция
УСКОРЕННЫЙ ПЕРЕХОД К "ЗЕЛЕНОЙ" ЭКОНОМИКЕ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

The Development of Marketing Innovations in Retail Trade 4
Shakhriyor Sadullaev, Sadullayeva Shahrizoda

Направления совершенствования стратегии компании для успешной организации IPO 9
Шахзод Сайдуллаев

"Yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish 11
Abdurahmonov Xolboy To'xtayevich

Тўқимачилик саноати кластерлари инновацион фаолиятининг барқарор ривожланиш муаммолари ва ечимлари 14
Икрамов Мақсад Муратович

O'zbekistonda chakana savdo korxonalarini rivojlanishi va innovatsion faoliyati 20
Karimov Baxrom Ilxomjonovich

Unveiling the Dynamics of Agglomeration Economies in Sustainable Development 24
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich

Kimyo tolalari asosida to'qimachilik mahsulotlari bozorini diversifikatsiyalash usullari 28
Raximov Furqat Jalolovich

Qashqadaryo viloyatida Safari turizmini rivojlantirish dinamikasini o'rganish 32
Ro'ziyev Bobir Akramovich

Брендни шакллантириш ва ривожлантириш бўйича замонавий маркетинг назариялари ва стратегиялари 34
Зияева Шахло Шоакбар қизи

The Development of Marketing Innovations in Retail Trade 37
Shakhriyor Sadullaev, Sadullayeva Shahrizoda

Ногиронлиги бор шахсларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш масалалари 42
Каримов Бекзоджон Илхомович

Ichki turizmni rivojlanlantirish tashkiliy mexanizmining asosiy prinsiplari 45
Dehqonov Burxon Rustamovich

"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda ko'zi ojizlar bandligining innavatsion yechimi 48
Usmonov Ziyodulla Ulmas o'g'li

Аудиторлик текширувини халқаро стандартлар асосида ташкил этиш хусусиятлари 51
Исмоилова Феруза Исроиловна

II shu'ba

"YASHIL" IQTISODIYOTGA INNOVATSIYALARNI KENG JORIY ETISHDA
ILMIY TADQIQOT ISHLARINING LOYIHAVIY ISTIQBOLLARI

Section II

DESIGN PERSPECTIVES FOR RESEARCH WORK ON THE WIDE IMPLEMENTATION
OF INNOVATIONS IN THE GREEN ECONOMY

II секция

ПРОЕКТНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ РАБОТ
ПО ШИРОКОМУ ВНЕДРЕНИЮ ИННОВАЦИЙ В "ЗЕЛЕНУЮ" ЭКОНОМИКУ

Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish 56
Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi

Rivojlanayotgan mamlakatlarda fond bozorining rivojlanishi tahlili 58
Axmedov Doniyorbek Ulugbek o'g'li

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari 60
Kultayev Farxod Shavkatovich

Янги Ўзбекистонда инсон экологиясини юксалтиришнинг инновацион механизмлари 62
Ҳакимов Назар Ҳакимович, Рахмонов Дўстмурод Абдиназарович

Тадбиркорлик субъектларини ривожлантиришда саноат ипотекасининг ўрни 67
Султанов Бахром Бегдуллаевич

Ижтимоий ҳимояни ривожлантиришда янгича ёндашувлар 70
Каримов Бекзоджон Илхомович

Капитал бозорини ривожлантириш масалалари 72
Турдиева Узайда Омирбаевна

Инновацион тараққиёт йўлига ўтиш даврида меҳнатга ҳақ тўлашнинг рағбатлантирувчи таъсирини оширирилиши 74
Алимжон Қулматов

Zamonaviy logistika tizimida marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish 78
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.